

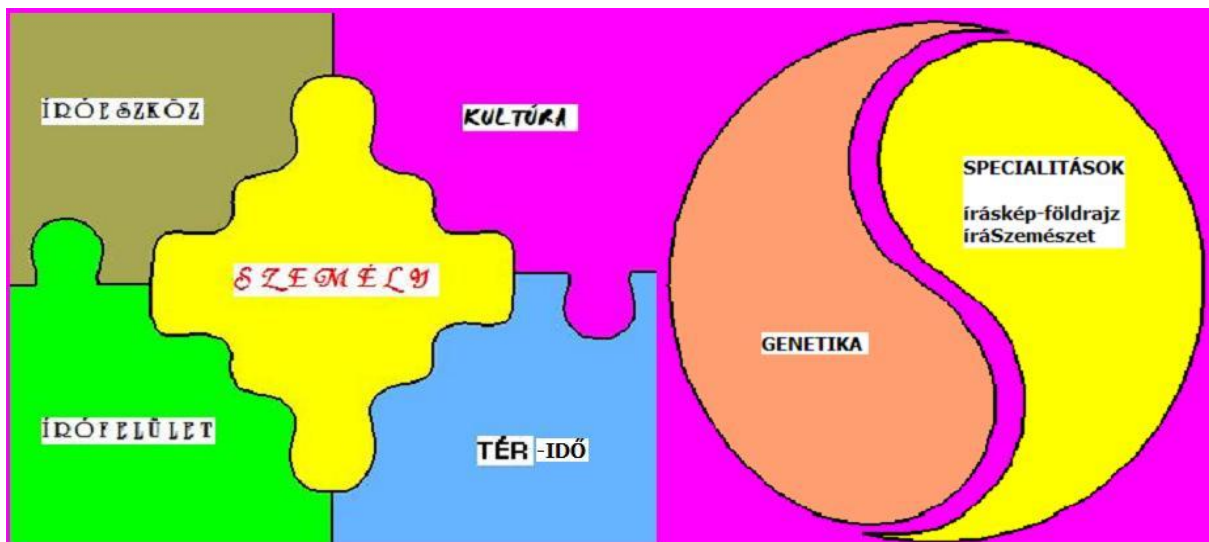
Farkas László (Budapest):

Az íráskép-földrajz fogalmi apparátusa

Az anyag 2015. szeptember 25-én a budakalászi Kós Károly Művelődési Ház és Könyvtár dísztermében elhangzott előadás összefoglalója.¹¹⁶ A rendezvényt a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület szervezte.

ÍRÁS és ÍRÁSKÉP-FÖLDRAJZ

Írásanalitikai megközelítéssel az írás elemeinek térbelisége értelmezhető szűkebb és tágabb vonatkozásban.

Az írásanalitika az írás különféle, önálló és egymástól szét nem választható dimenzióival együttesen foglalkozik. Ezek alapján vizsgálja az írás keletkezésének korszakához köthető időbeliségét, földrajzi térbeliségét, az ember történelmének, kultúrájának társadalom-földrajzi folyamatait, az írófelületet, az íróeszközt jellemző sajátosságait és a készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai” vetületeket.

A szűkebb értelmű térbeliség adja az alapját az írás sajátosságainak grafológiai elemzésére, míg a tágabb térbeliséget az íráskép-földrajz vizsgálja, hisz annak már földrajzi aspektusai is lehetnek.

A SZŰKEBB TÉRBELISÉGET megközelíthetjük az írás szerkezeti elemeivel.

¹¹⁶Az előadás összeállításánál felhasználásra került a Nemzeti Közszerződési Egyetemen megvédett PhD értekezés teljes anyaga. Megtalálható: <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=193&vid=10493>.

Az írás szerkezete

A kéz(agy)írás valódi projektálása a személyiségnek.

Az írófelületen mozgó íróeszköz létrehozza a mikromotoros mozgás produktumát, ami szimbolikus és kicsinyített mása életterünknek.

Elemei: statikus, és dinamikus.

Struktúrái: 1.) Makro 2.) Mezo 3.) Alap 4.) Mikro

1.) Makrostruktúra

- Írástömb
- Szövegtömb
- Margó
- Tagoltság: bekezdés megléte

2.) Mezostruktúra

- Megszólítás
- Aláírás: az írástömb kitüntetett sora, a szövegtömb után az író személy névaláírása, lehet: teljes név, vezetéknév, keresztnév, szignó
- Szavak, szótávolság
- Sorok, sortávolság

3.) Alapstruktúra

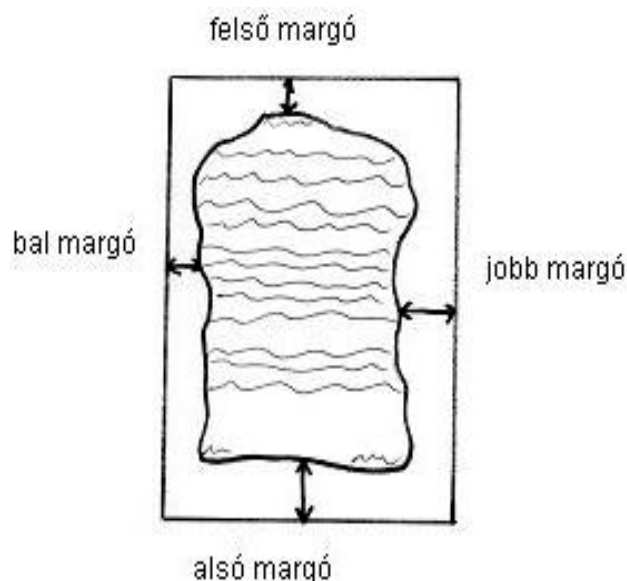
- Betű: a mérendő szerkezeti elem
- Zónák (alsó, középső, felső): a szóban, sorban valamennyi betűszem felső, alsó érintőpontjának összekötésével kialakuló képzeletbeli vonal 3 sávra osztja a betűket.
- Írásnagyság (középzónás betűk mérése)
- Írásszélesség
 - elsődleges szélesség: betűszélesség, a betűszem jobb és bal érintőpontjainak az alapvonalra vetített távolsága
 - másodlagos szélesség: betűtávolság, a betűk közötti távolságot jelenti, a kötővonalak szélességét
 - nagybetűk magassága, nagybetűk szélessége
- Kötöttség
 - kötött
 - kötetlen
- Kötési mód: duktus, a törzsvonalakat összekapcsoló vonal
- Dőlés: a betű törzsvonala vagy betűtengely és a betű alapvonala által bezárt szög
- Sodrás (bal, jobb)

4.) Mikrostruktúra

- Ovál: középzónában elhelyezkedő, önmagába visszatérő zárt görbe, kör v. ellipszis, (a,d,g,o,ö,q, lehet: p,b)
- Hurkok: ívelt vonalvezetésű, önmagát keresztező vonallal létrehozott csepp akú bezárt terület, mindhárom zónában lehet
- Kezdő és végvonalak: betűszem előtti, utáni vonal, előfordulhat a toll felemelése esetén a szó közben is
- Ékezetek: a hang hosszúságát v. rövidegét jelöli az írásban, felsőzónában van a norma szerint, a betűtest fölött
- Áthúzások (t áthúzás)
- Szabadjegyek

A struktúrákból néhány térbeli példa

Az **írástömb** a makrostruktúrán belüli legnagyobb egység. Az írásminta teljes egésze beletartozik, vagyis tartalmazza a megszólítást, dátumot és aláírást is.

Az írástömb méretével az író személy jelzi a világban és a társadalomban elfoglalt helyét, tervezőkéességét. *Például a kicsi írástömb* visszafogottságot, gátoltságot a térfoglalásban és az önkifejezésben, nagy kontrollt, kis térigényt, befelé fordulást, introverziót jelez.

Az íráselemzés felhasználja a térszimbolikát, ezért az írófelületet részekre bontja. Az írástömb vízszintesen 3 irányban helyezkedhet el: jobb, bal és közép. Függőlegesen: fent és lent.

A térszimbolika szerint az irányok más és más jelentéssel bírnak. Például:

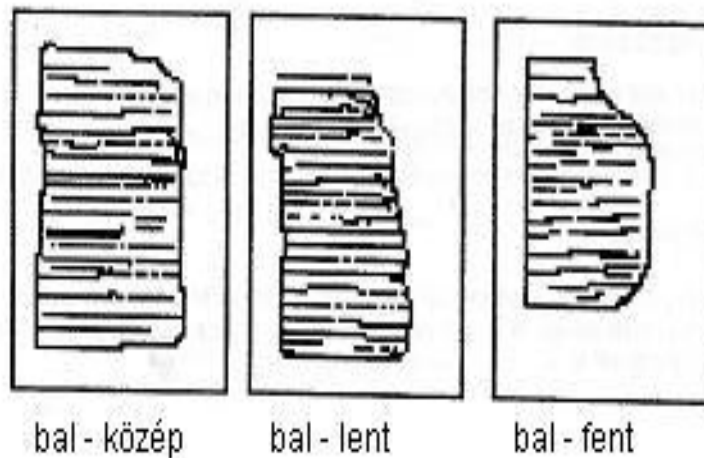
Baloldal a múlt, anya, introverzió, visszafogottság, egoizmus.

Jobboldal a jövő, apa, extraverzió, haladás.

Fent a szellemiség, intellektus, fantázia, álmodozás.

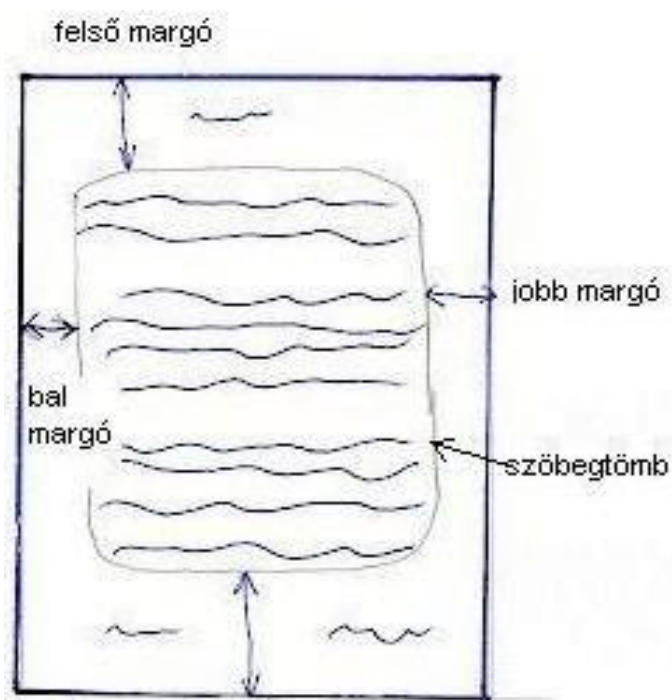
Lent találhatók az ösztönösség, anyagiasság, szexualitás, de akár a természetszeretet jegyei is.

Konkrétan a bal-lent értelmezése szerint kudarcgerülő, érzelmi fejlődése korlátozott, önfejlesztése gátolt, aszociális ösztönök, gyermekkori trauma, depressziós állapot, idős korban múltba nézés.

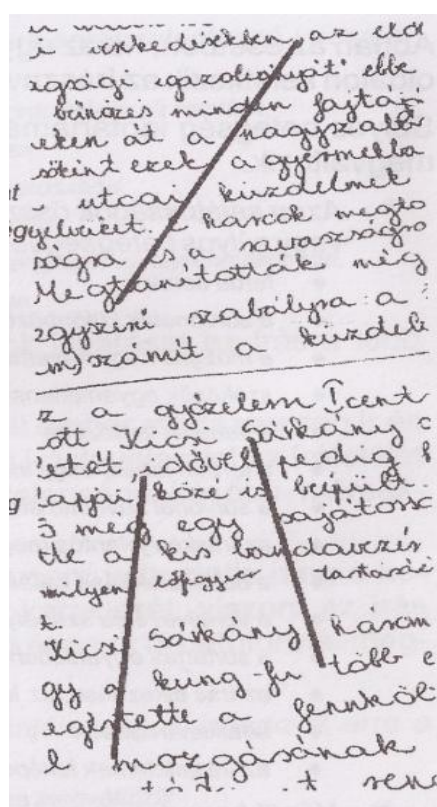

Bal oldali írástömbök

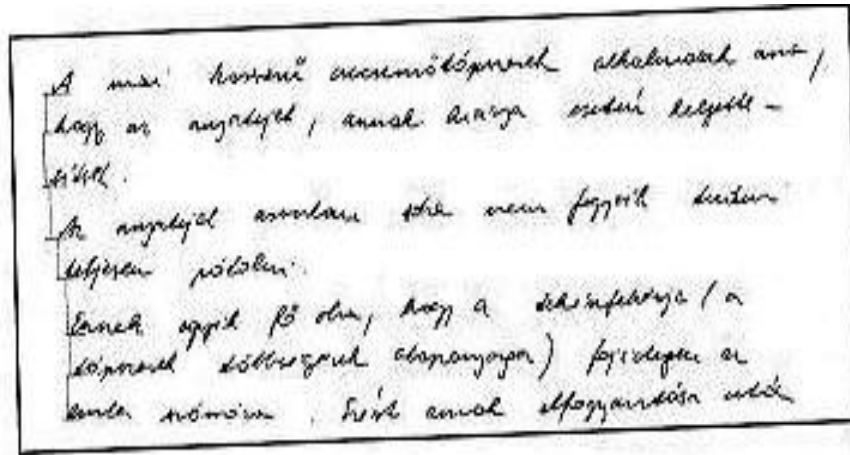
A **margók** az írástömb és a lapszél közötti be nem írt felület.

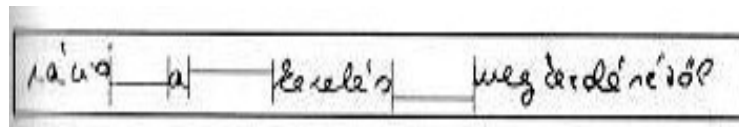
Az írásanalitika megkülönböztet még egy úgynevezett belső margót is, ami a szavak ingadozásából keletkező változó szóközökből áll, amely létrehoz egy szövegen belüli árkot (más néven kéményt).

A **soroknál** létezik egy tudatos sortávolság, ami a szövegtömb nem bekezdéssel kezdődő soraiban az első betűszemek alsó érintőpontjai között a bal lappszéllel párhuzamosan mért sortávolságok átlaga.

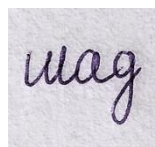

Szótávolság: az első szó jobb oldali középzónás érintőpontjának illetve a második szóval oldali középzónás érintőpontjának vízszintes segédegyenesre vetített távolsága.

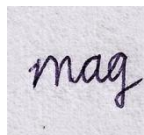

Mérhető még a szó alapvonala, alakzata, iránya, magassága, szélessége, kötővonala, kötöttsége, kötésmódja, amely lehet

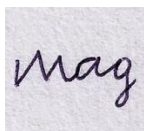
girland: ívelt vonal, mely felül nyitott, alul zárt formát hoz létre,

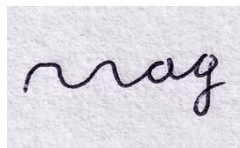
árkád: ívelt vonal, mely alul nyitott, felül zárt formát hoz létre,

szög: a mozdulat megállításából és irányváltoztatásából létrejövő, vonaltörést tartalmazó forma,

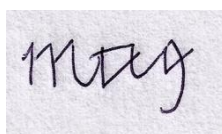
fonalas (hullámos): ívelt vonal, amely kígyózó formát hoz létre,

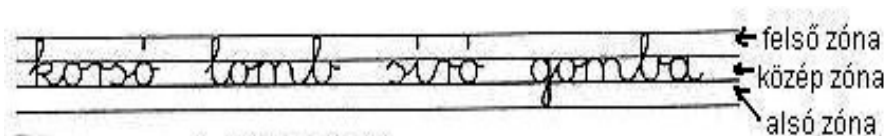
kettős ívelés: a szög átalakításából származó, a törzsvonal és a kötővonal szétválásával létrejövő, legalább két, egymást követő ívből álló hullámvonal, melynek magassága eléri a középzóna méretét,

sacre-coeur: támasztott és szöges kötésmód.

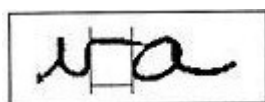

Zónák: közép, felső, alsó.

Írásanalitikai elsődleges szélesség–betűszélesség: a betűszem bal és jobb érintőpontjának vízszintes segédegyenesre vetített távolsága

Írásanalitikai másodlagos szélesség–betűtávolság: az első betűszem jobb érintőpontjának és a második betűszem bal érintőpontjának vízszintes segédegyenesre vetített távolsága

A **TÁGABB TÉRBELI ÉRTELMEZÉST** megalapozó íráskép-földrajz gondolata egy írásalapú ÍrásSzemészet®-i kutatáshoz kapcsolódik.

A kutatás arra irányult, hogy szemészeti szűrőeljárást fejlesszünk ki az írás segítségével. Munkatársaimmal azt a felvetést vizsgáltuk, hogy alkalmas-e az írás a szemészeti állapot kimutatására, illetve vannak-e adekvát szemészet-specifikus írássajátosságok?

A felmérések során adottak voltak azok a szociokulturális ismérvek, amelyek befolyásolhatják az írás keletkezését. A vizsgált populáció életkor megoszlásán, a családi-szülői helyzetén, a nemzetiségbeli hovatartozásán túl feltételezésünk szerint meghatározó szerepet játszhat a lakóhely településszerkezete, mérete és a hagyományok.

A kutatás módszertani alapkérdései közé tartozott a különböző régiók általános iskoláiban történő reprezentatív felmérés annak érdekében, hogy az alap-írássajátosságokat felderítsük.

A vizsgált populáció elsősorban 8-12 éves általános iskolások körét tette ki. A kutatás sajátosságának tekinthetjük, hogy ezt a korosztályt orvosi-szemészeti szempontból alapvetően csak az iskolai kötelező orvosi szűrések érintik. A nyilvántartások és az orvosi tájékoztatások szerint áttekintő és célirányos statisztikai adatok a nyilvánosság számára nem állnak rendelkezésre. A kutatás protokolljának kialakításakor megteremtettük saját adatbázisunkat és funkcionális statisztikákat – nem, életkor, orvosi vizus, szülői háttér szerint – állítottunk fel.

Összesen 2241 vizsgálatot végeztünk el négy megye (Zala, Fejér, Pest, Bács-Kiskun) 9 iskolájában 2002-2005 között. A részeredmények szerint az egyes térségekben élő általános iskolások szemészeti adataiban statisztikailag értékelhető különbségek mutatkoztak. Az alábbi táblázat százalékos formában mutatja, hogy a 2241 fős mintát alapul véve az ország különböző régióiban milyen eredmények születtek a szemészeti állapotot illetően.

VIZSGÁLATI KATEGÓRIA / MEGYE	Zala	Fejér	Pest	Bács	országos
Nincs szemelváltozás és a szülő sem jelezte - ép szemű	9	46	59	55	56
Szemelváltozás szülői kontrollal - szemüveges	9	19	7	17	13
Szemelváltozás szülői kontroll nélkül - hajlam	22	27	31	24	26
Nincs szemelváltozás a szülő jelölésével - rossz a korrekció		8	3		5,5

Vizsgálati eredmények régiós felosztásban (szerkesztette Farkas László).

A következő fontos megállapításokat tehetjük a kutatás összesített adataiból:

1. A legkevesebb szemelváltozást Zala megyében regisztráltuk.
2. A legtöbb szemelváltozás és rossz korrekció Fejér megyében található.
3. A legtöbb hajlam Pest megyében mutatható ki.
4. Szignifikáns különbség van Zala és Bács-Kiskun megye értékei között.
5. Az országos átlagokhoz viszonyítva minden kategóriában elért maximális mutató magasabb értéket jelez.

Az eredmények közötti eltéréseket értékelve arra a következtetésre lehet jutni, hogy az adekvátan kimutatható és a szemészeti állapotot jelző specifikus írássajátosságokon túl, a földrajzi régiók különböző befolyásoló tényezőire is kell, hogy utaljanak az írásjellemzők.

Erre a komplex választ az íráskép-földrajz adhat, amely keretén belül vizsgálhatjuk, hogy lehetnek-e befolyásoló hatással a szubkulturális, földrajzi diszpozíciók a magyar népesség – az általános iskolai tanulók – szemészeti állapotára. Ez a gondolat adta tudományos megközelíthetőségét annak az elgondolásnak, hogy az írásképnek lehetnek társadalomföldrajzi vetületei és nyomozható térbelisége.

Minden új irányzat a fogalom megalkotásával kezdi meg önálló életét. Az elnevezés kialakítása gondolatalapú produktum volt, amely során először az íráskép fogalmát kellett definiálni. Véleményem szerint egy adott és szűkebb térben megjelenő írást felfoghatjuk úgy, mint egy képet, amely gondolatokat közvetít. A szűkebb tér tágítható földrajzi mértékben is, s ekkor már jelen van egy földrajzi tér és az ahhoz kapcsolódó tartalom. Ezek figyelembe vételével logikus szóalkotás eredménye volt az íráskép, amelynek van földrajzi vonzata.

Feltehetjük a kérdést, hogy miért íráskép-földrajz? Miért nem írásföldrajz, vagy képírás-földrajz?

A képírás, jelentésrögzítő jelek kizárólag szemantikai információkat tartalmaznak, fonetikaiakat nem. A 20. század első évtizedében bukkantak rá a spanyolországi Santillana de Mar közelében, az Altamira barlangra, amelynek falain a jégkorszakból származó bekarcolt és kiszínezett állatrajzok, bölények, vad-disznók, vadlovak ábrázolatait fedezték fel. A barlangbeli ábrázolások évezredekkel előzték meg a művészi rajzolást, ugyanúgy évezredekkel előzte meg a képírás a betűkkel való írást.

Az Interneten való kommunikáció nem lenne ugyanaz, ha nem rakhatnánk mosolyokat, kacsintásokat mondataink végére. Ezen kívül ott a témérdek ikon, amely az oldalakon való navigálást könnyíti meg.

A képírás mondanivalóját képek segítségével közli. Az a gondolatcsoport, amelyet egy-egy ilyen piktogram tartalmaz, többé-kevésbé tetszés szerinti szavakkal, szabadon választható sorrendben mondható el. A képek, az írás és a használandó szavak közt nincs szoros kapcsolat. Egy kép többször ismétlődhet, a szó is, ilyen módon a kép és a szó kapcsolata rögződik, s a kép egy és már csak egy meghatározott szót jelent. Tartalmilag a kép értelme egyetlen fogalomra, szóra specializálódik, s attól kezdve a rokon értelmű szavak közül csak ennek az egy szónak az írásjegyévé válik. Minél több ilyen szókép – írásképe – „keveredik” a képek közé, a képírás annál inkább szóírássá válik.

A képírás jelei konkrét tárgyakat ábrázolnak, amelyek kézzelfoghatók és látási ingerek útján érzékelhetők. A jelek értelmezése társadalmi közmegegyezést feltételez, és a jeleknek nincs rögzített hangértékük.

Az előbbi gondolatsor alapján elmondhatjuk, hogy átmenet sejthető a képírás és a szóírás által indukált írásképe között.

A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint az írásképe az alábbiakban fogalmazható meg: „Szónak, szövegnek írott vagy nyomtatott alakja.”¹¹⁷

Az írásképe, mint átvitt értelmű fogalom megtalálható a **tipográfia** tárgykörében is. „A tipográfia nyomtatott betűkkel foglalkozó tudomány, melynek célja olyan írásképet kialakítani a betűtípusok és betűcsaládok alkalmazásával, mely egyszerre esztétikus és célszerű. Modernebb megfogalmazásban az információ megjelenítésének szabályrendszere.”¹¹⁸

Az írásképe fogalmát és értelmezését a betűtípusok csoportosításánál is használják: „Könyvekben, újságokban, plakátokon naponta találkozhatunk az írás apró elemeivel: a betűkkel. A történelmi korokban a betű alakját, így az írás képét is alapvetően az íróeszköz határozta meg.”

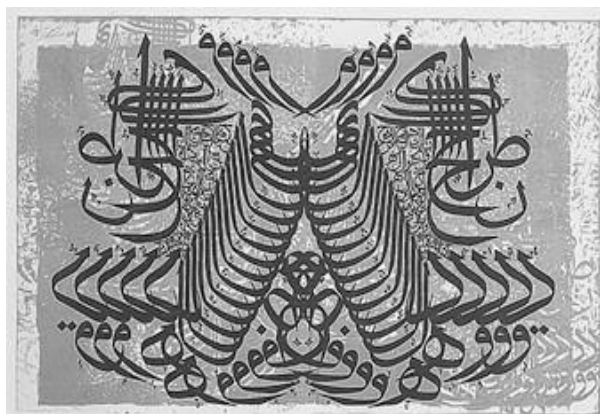
Az írásképe szó ma már a **művészetben** is használatos. Példaként említhetem a British Múzeum egy kiállítását, amelyet „Word into art” vagyis „A szó a művészetbe(n)”, vagy még inkább „Szót művészetté” címmel rendeztek meg, amely során kortárs, közel-keleti származású modern művészek alkotásait állították ki. Közös jellemzőjük a betű, a szó képének különböző transzformációi, modifikációi, vagy pedig az írott szöveg valamilyen képi kontextusba történő illesztése. A kiállítás nemcsak művészetelméleti kérdéseket tesz fel a nézőnek, hanem politikai és történelmi problémákat is exponál. A művészi formálás minden esetben az arab írásjegyeket, illetve az arab írásjegyekkel írt szöveget teszi tárgyává.¹¹⁹

¹¹⁷Magyar Értelmező Kéziszótár A-LY. Akadémia Kiadó. Budapest, 1987. 600.

¹¹⁸<http://hu.wikipedia.org/wiki/Tipogr%C3%A1fia> – 2009. 08. 12.

¹¹⁹MESTYÁN Ádám: Word into Art – Artists of the Modern Middle East -British Museum, London,

Érdekességgként az alábbi ábrán bemutatok egy kiállított képet.

Ahmed Moustafa: Az isteni tökéletesség attribútumai, 2000. olaj, vízfesték, papír, 125×149 cm (Mestyán Ádám nyomán szerkesztette Farkas László).

Az íráskép-földrajz gondolatát, fogalmát és egész rendszerét a posztmodern gondolkodás eredményének tekintem. A posztmodern irányzat képviselői azt vallják, hogy a tudományos tevékenység alapvető feladata nem a magyarázás, hanem a megértés.

A megértésnek viszont nem egyféle leíráson kell alapulnia, mivel az objektív valóság igen bonyolult, tehát a mindössze egy szempontra korlátozódó leírás nem vezethet a valóság megértéséhez. A tudomány is relatív jelenség. Azt, hogy valójában tudományos talajon mozgunk-e vagy sem, egyetlenegy dolog döntheti el, nevezetesen a tudósok között kialakult egyetértés. Az viszont, hogy ki tartozik a tudósok köréhez, az adott társadalomban érvényes általános kultúrnormákból következik. Az így értelmezett tudományban elfogadott tudományos módszer nem a metatudományból ered, hanem a tudósok között létrejött íratlan megegyezésnek a következménye.

A mai posztmodernizmus, ahogy a fentiekből kitűnik, más gondolkodási módot ajánl, olyat, amely lemond az abszolút világrendezés igényéről. Ez új kihívás a tudomány számára, a földrajz- és a nyelvtudomány számára is, amely nyilvánvalóan új kutatási perspektívákat vázol.

Az íráskép-földrajz fogalma:

Az íráskép-földrajz az írásos jelenségek térbeliségét, ill. az azzal összefüggő, abból levezethető törvényszerűségeket vizsgálja. Az írásos produktum sajátosságai alapján magyarázza az emberi írásos tevékenység és környezete ok-okozati összefüggéseit.

Egységes tudományterületnek tekinthető, belső szerkezete tagolt, sokrétű kutatási irányzatai között találhatunk kulturális, egészségügyi, írástörténeti és írápszichológiai, valamint katonaföldrajzi vonatkozásúakat.

Ez a megközelítés az írásképföldrajz multidiszciplináris és interdiszciplináris jellegére utal, illetve az írás formai jellemzői miatt képes a részletekbe menő értékelésre.

Az írásképföldrajz része lehet a társadalomföldrajznak, alapjaiban szorosan kapcsolódik a kulturális földrajzhoz és a katonaföldrajzhoz, illetve az írás formai elemei révén az íráspszichológiához. Együtt jelenhet meg a paleográfiai, a kulturális földrajzi és a nyelvföldrajzi kutatások téziseivel, és közös tudományos megállapításokat fogalmazhatnak meg.

Az írásképföldrajz funkciója kettős:

- egyrészt a sztenderdizált írásképek változása révén híven leképezi egy adott kor arculatát,
- másrészt a sztenderdizált íráselemektől egyedivé válik és lehetőséget ad az adott személyiség megismerésére.

Az írásképföldrajz tárgya: az ÍRÁS és annak környezete.

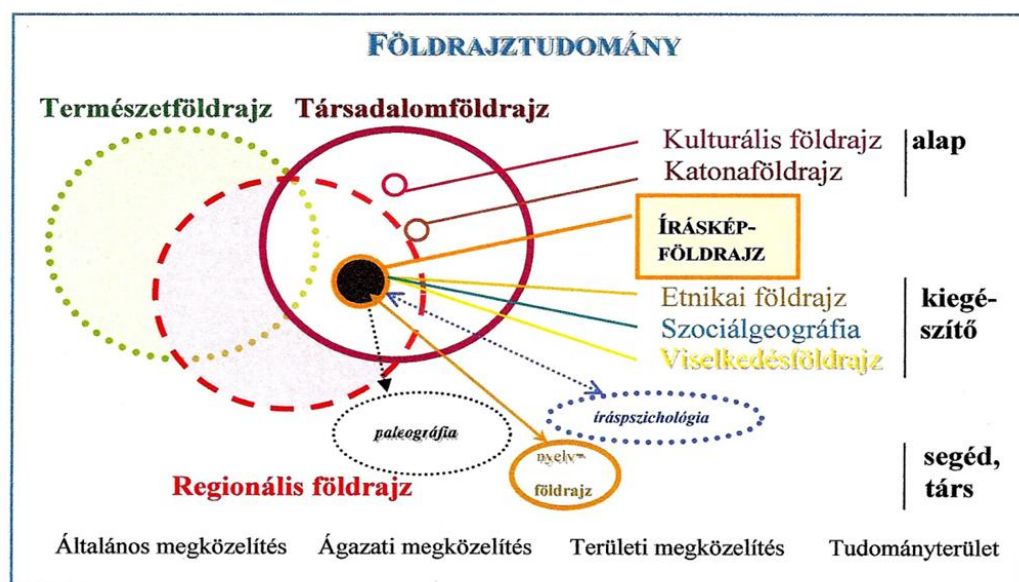
Az írásképföldrajz az írás alapján vizsgálja az emberi kultúra történetiségét, társadalomföldrajzi folyamatait, földrajzi diszpozícióját, és annak változásait.

Nagyon fontos szerepe van abban, hogy az írás alapján megismerjük egy-egy térség kultúráját, társadalomföldrajzi sajátosságait.

Az írásképföldrajz kutatási területe több tudományterületet ölel át, ezek:

társadalomföldrajz, emberföldrajz, kulturális földrajz, katonaföldrajz, szociálgeográfia, paleográfia, nyelvföldrajz, íráspszichológia.

Mindezeket figyelembe véve a következő ábrán vázolom az írásképföldrajz helyét és kapcsolódási irányait a földrajztudományban, ill. egyes tudományágakhoz.

Az írásképföldrajz helye és kapcsolódási irányai a földrajztudományban és az egyes tudományágakhoz (Tóth József nyomán szerkesztette Farkas László).

Az írás és annak „képe” függhet a földrajzi környezettől, az adott etnikumtól, annak szubkultúrájától és akár az érintett földrajzi térségben található tájszólástól, népviselettől, a katonai jelenléttől és a geopolitikától is.

Tágabb értelmezésben felvetődhet az a kérdés, hogy mely körülmények hatnak az írásra, mint közegre, ahol sok minden mellett a társadalmi-, politikai-, katonai, jelenlét is kimutatható. Ebbe a körbe sorolom, hogy egy, a mai felfogásban értelmezett nemzetet és annak írásbeliségét nem kis mértékben befolyásolja szűkebb és tágabb környezete, annak minden elemével együtt.

Magyar vonatkozású történetek

Konstantinos Porphyrogennetos (Bíborbanszületett Konstantin) meghatározta a magyaroknak az onogur/onogundur bolgárokhoz való viszonyát, másrészt bizonyította a magyaroknak, mint etnikai entitásnak a jelenlétét a 7. század végétől kezdve a pontuszi szteppén egészen a Dunáig. Az általa használt Heptageneai (Hét törzs) kifejezés a magyarokat illette. A fellázadt és később a magyarokhoz csatlakozott „kabar” törzsek körében a kivezényelt kazár haderő vérfürdőt rendezett és három törzs ezért megszökött. A „kabar” szó nem népnév, hanem megjelölés, ami annyit jelent, mint elégedetlen, zúgolódó, háborgó, lázadó, zavart okozó. A szó az ősi háb szumir gyökről származik.

Ókori babiloni forrásokban Kr. e. 1100 körül jelentek meg, az Egyiptomból kiűzött ún. hikszoszok, azoknak Szíriában és a mai Palesztina területén kódorgó, rablóhadjáratokat végrehajtó, turbulens kötelékei; a felbomló hikszosz haderő csavargó egységeit hívják ezek a források „habiruknak”. A szó az asszírok közvetítésével belekerült a szabir nyelvbe, és a magyar háború, háborgó, habar, kavar szavak formájában mind mai napig megvan a fenti jelentéstartalommal.¹²⁰

Nézzünk egy, a MAGYAR szó eredetét taglaló hitelesnek vélt forrásmunkát!¹²¹ A „magyar” népnév ókori nyomainak kutatása a dél-kaukázusi térben már 150 éve megindult. Kr. e. a 17. századtól a Kr. u. a 10. századig eltelt 2700 év folyamán babiloni, egyiptomi, asszír, káld-huni, perzsa, görög, örmény, római, bizánci és arab forrásokban, különböző korokból származó különböző nyelveken, különböző írásrendszerekkel, írásmódokon leírt és különböző helyeken talált leletek adatai újra és újra értesítenek egy népről, amelynek a neve határozottan és egységesen ’m’ hanggal kezdődik és van a név belsejében egy lágy mássalhangzó, amelynek pontos visszaadására a fenti nyelvek fonetikai rendszere képtelen.

¹²⁰ HARMATTA János: A magyar honfoglalás írásos kútforrásai.
http://blog.kromek.hu/?page_id=1734 – 2009. 08. 16.

¹²¹ PADÁNYI Viktor: Dentu-Magyararia 2. rész 2009. május 20.

Szabir magyarság vagy onogur magyarság 2-1. http://blog.kromek.hu/?page_id=1734 – 2009. 08. 16.

„Ezt a rejtélyes mássalhangzót ezek a nyelvek megpróbálják jelölni 'd', 'dz', 't', 't', 'tz', 'ts', 'z', 'k', sőt 'x', betűjeggyel is, sőt az arabok 'dz', 'dzs', az örmények 'gh' hangokkal is.” És „ez a név a Kr. e. 5. századig 'mita', 'mitha' (többször mitanni), 'mada', 'méd', 'médj', 'médz', 'manni', 'manda', 'maza', 'matia' (többször matiani) 'matsi' (többször matsien), 'musk', 'max', 'mag', torzulásokban jelenik meg, illetőleg a különböző írásrendszerűkből latin betűs írásra ilyen formában tette át ezeket a neveket az írástudomány. Feltűnő, hogy a Kr. e. 5. századtól kezdve, a Káspi-vidéki és kaukázusi individuális népnévek felbukkanása során ugyanezek a nevek az -ar, -or, -er, -ir, -inna népnév végződéssel ellátva jelennek meg a következő formákban: 'inad-inna' (a madából), 'max-era' (a musk-ból), matchar (a matsi-ból), mezori (többször), mezorani (többször), mazori (többször), megari és maghiori mind kettő többször), mazar, madzar, madjyr, matchar, magior, maghiar, mogher, makar, madar, végül madzsar írásmódon.”¹²²

Ugyanez a név kisebb-nagyobb torzulásokkal megjelenik a dél-kaukázusi és Kaszpi-tenger környéki tér különböző földrajzi neveiben is.

Mindezek alapján kétségbevonhatatlan – apodiktikus – érvennyel ki lehet mondani, hogy ilyen nevű nép, vagy népek a Kr. e. 17. és a Kr. u. 10. századok közötti korban Elő-Ázsiában létezett, vagy léteztek. Ezzel szemben a dél-kaukázusi térben és a Kaszpi-környéken ma semmiféle 'm' hanggal kezdődő nevű nép nem található, de az egész Eurázsia területén is csak három van, Kelet-Ázsiában a 'mandzsuk', Indiában a 'mundák' és Közép-Európában a 'magyarok'. A fenti különböző torzulású formákból kiszublimálható fonetikai bázis feltűnően hasonlít a 'magyar' népnévre, amelynek 1100 év alatt magának is voltak Magor, mogyer és megyer torzulásai, sőt van egy 'madjar' és 'mátyár' torzulása is.

Földrajzi neveken ez a népnév a következő helyeken és torzulásokban fordul elő – a lista természetesen nem teljes:

Maxera – dél-Kaszpi folyó Ptolomeusnál,

Mazara – város a Tigris és az Eufrátesz forrásvidékén,

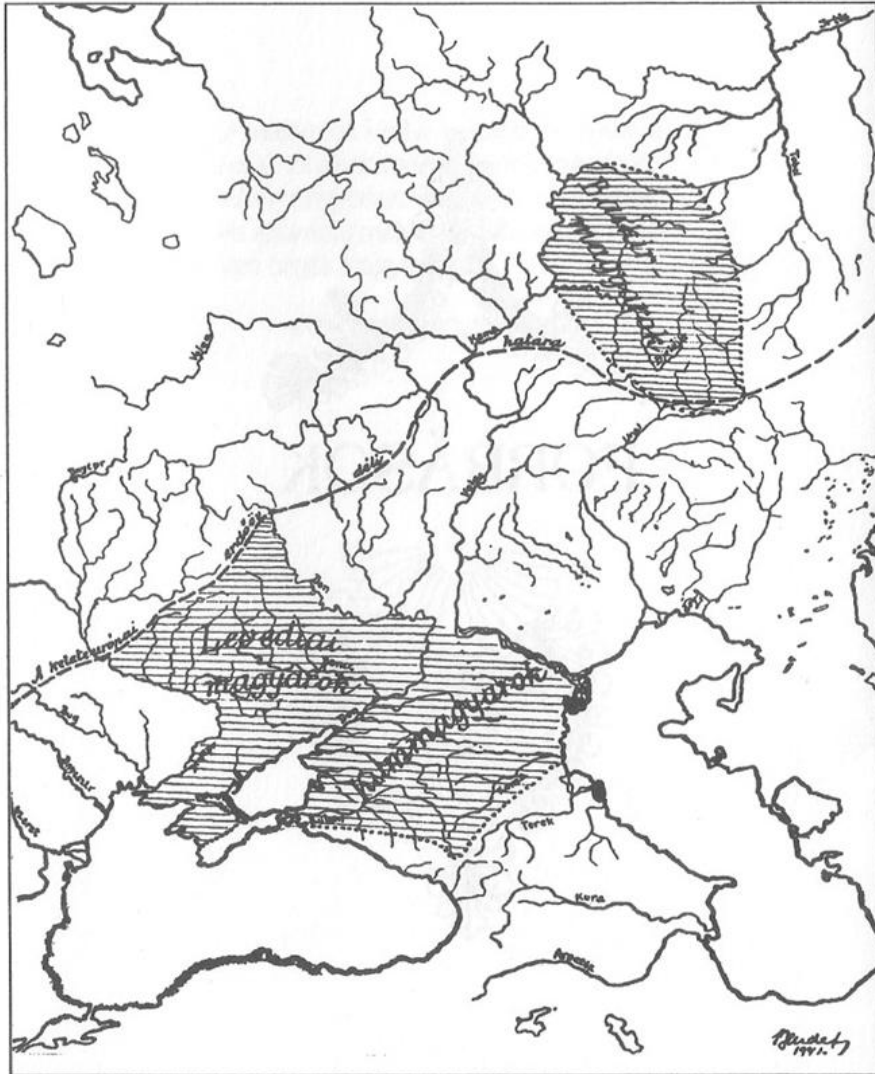
Matsar – erőd a mai Pejbárt közelében,

Madzar – város a Kuma és Bybala összefolyásánál az észak-kaszpi térben,

Kaukázus Magyar-Hegység neve, Fekete-tenger Magyar-tenger neve, 'Madzsar-völgy', 'Madzsarok faluja' – a különböző örmény történelmi és földrajzi munkákban említve.

Az alábbi ábra a magyarság Urál-vidéki és Kaukázus-alja környéki hazáját mutatja a Kr. u. 4–9. században:

¹²² Ugyanott.

A magyarság uralvidéki és kaukázusajai hazája a Kr. u. IV-IX. században. A kaukázusi magyar hazának északi részét, ahonnan a mi honfoglalóink a besenyők elől 885-889-ben elvándoroltak, a Levedia, a déli részt a kum-magyar szóval jelöltük, ez azonban nem jelenti azt, hogy ebben az időben a Don vidékén két magyar haza volt; a törzsi szövetségrendszer és a vérség tudata egységbe kovácsolta őket.

(A térképet tervezte és rajzolta Bendefy László, 1941)

A térképről Bendefy László úgy gondolta, hogy a Kuma folyó két oldalán elterülő egykori országot régi utazók, pápai bullák, történetírók, földrajztudósok Kummagyaria névvel illették. A kummagyarság magyar népünknek egy olyan része, amely a 9. század végén, a Meótisz-Káspi-Kaukázus-vidéki őshazában a besenyők támadásakor elszakadt a mi honfoglalóinktól, és attól az időtől kezdve fél évezreden át önálló állami életet élt.

Bendefy szerint a kaukázusi népek között még pár nemzedékkel ezelőtt is élő volt a hagyomány, hogy a Kaukázus hatalmas hegycsúcsainak északi lankáitól egészen a Manics folyóig terjedő területet, melyet a Kuma folyó szel keresztül, több száz éven át magyar, illetve magyarokkal rokon törzsek népesítették be.

Ezt a hagyományt számos írásos bizonyíték támasztja alá, például Chorenei Mózes, az örmény történetírás atyja, „Arménia Földrajza” című művében azt közli, hogy abban az időben, vagyis Kr. u. 460 körül Északi Szarmáciában, tehát a Kaukázus északi lábánál a kazárok, húnok, bolgárok, bazilok, abkázok és masszagéták mellett ott laktak a kuma-magyarok is.

Mai tudásunk szerint itt szerepel a magyar népnév legelső alkalommal az írott történelemben.

A térképen a kaukázusi magyar haza északi részét, ahonnan a honfoglalóink a besenyők elől 883-889-ben elvándoroltak, a Levedia, a déli részt a kum-magyar szó jelzi, ez azonban nem jelenti azt, hogy ebben az időben a Don vidékén két (?) magyar haza volt.

Az írás kialakulásának egyik központja – a tudósok egy csoportja szerint – az ókori Közel-Kelet mellett a Kárpát-medence és a Balkán térsége volt. A Kárpát-medence ősidők óta fekvésénél, földrajzi adottságánál fogva az emberiség kultúrájának kialakulása szempontjából minden tekintetben alkalmas terület volt. Ezt a tömeges régészeti leletek is bizonyítják. Nem véletlen tehát, hogy az írás kialakulásának egyik bölcsőjeként is tekinthető. Sokan azt állítják, hogy a képirásból kialakult föníciai írás, mint az első lineáris betűírás, rovásírásként a Kárpát-medencében is meghonosodott, és a magyar nép ősi íráskultúrájaként máig fennmaradt.

A székely rovásírás kutatásának helyzete követhetetlen. Ezt a ’misztikus’, különös írást az ótürk írás kései ágának, végső soron arameus eredetűnek minősítették. Ezt a nézetet 1990 óta a hivatásos kutatók sorra feladták. A székely rovásírás kutatása terén minden alapvető kérdés tisztázatlan, még azt sem lehet tudni, miért kell vele egyáltalán foglalkozni, meg az akadémikus ’tudomány’ is kihátrált.

A Homo sapiens kb. 100000 éve vándorolt át Afrikából a Közel-Keletre. Innen kb. 50000 éve indult tovább Európába, Ázsiába és Amerikába. A régészek az eddig ismert első jelkészletet Kelet-Afrikában találták, melynek kora 60-70000 év. Okunk van annak feltételezésére, hogy a Közel-Keletről szétvándorló népek mindegyike ismerte az írást, ezért az eurázsiai és amerikai ősíráásokat genetikus kapcsolat fűzi, fűzheti egymáshoz. Több olyan mitológiai, nyelvi és jel-párhuzam létezik ugyanis, amelyek egymástól nagy időbeli és földrajzi távolságra lévő rendszerekben bukkannak fel. Közéjük tartozik néhány eurázsiai-amerikai jelmegfelelés is, amely az írás kőkorszaki kezdeteit bizonyítja, ha ezek a jelkészletek genetikusan összefüggenek.

E genetikus kapcsolatot az alábbiakban egy székely jellel olvasható anaszazi felirat segítségével illusztrálom, amit az alábbi ábra mutat. Az anaszazi¹²³ felirat egyes íráskutatók szerint a magyar nyelv és egyúttal az emberiség legkorábbi másolataiban fennmaradt, kőkori eredetű fonetikus felirata.

¹²³ A Chaco-kanyonban élt indiánok, a sziklavárosokat és bonyolult úthálózatot építő

Anaszazi korsó és feliratai
(Varga Géza és Clark nyomán szerkesztette Farkas László)

NYELVJÁRÁS ÉS KÖZNYELV. A NYELVJÁRÁS HATÁSA AZ ÍRÁSRA.¹²⁴

Aki tájszólásban beszél, szülőföldjét képviseli.

A tájszólás hatását, megjelenését az írásban még nem vizsgálta az írásanalitika, ez még egy kutatási feladat.

A tájszólásból elsősorban a laza, elnagyolt megformálásokat (amelyek részben a városi lazanyelvre is jellemzők) ajánlatos elhagyni, pontosítani, például *vót, mán ~ má (már), mér, mié (miért), kő (kell), ecce (egyszer) ementem (elementem) -ban/-ben* helyett *-ba/-be*.

Az á színezetű a hang sokkal inkább elfogadható palóc származású beszélőtől, mint (elvileg) köznyelvet beszélő budapestitől. A palócok nagy része ma Szlovákia területén él, ezért nem befolyásolták őket a magyarországi egységesítési törekvések. A palóc nyelvjárásnak helyi köznyelvi változata is kialakult, de ettől még nem külön nyelv.

A dunántúliak az *ú-t, ű-t, í-t* általában röviden ejtik, esetleg a következő mássalhangzó erősebb ejtésével pótolják a szótag hosszúságát, például: *tanítottó*.

A tiszántúliak (és a pestiek egy része) viszont megnyújtják az első szótagbeli magánhangzót, például *Tíbor, kőrút, pósta*. Ezekben a kérdésekben a helyesírás eligazít.

Nehezebb kérdés a betűhatárokat átlépő esetek megítélése. Ezek közül az ö-zés (például: *mögvösz, retök, föcske*) a legnagyobb jelentőségű. Különböző mértékben, de nagy területre, több nyelvjárásra kiterjed. A hangzás szempontjából

anaszázik történetét mindmáig rejtély övezi. Az indiánok körében számtalan legenda keringett arról, hogy a kanyonok között valahol egy mesés aranykincsekkel telezsúfolt ősi város, Quivira romjai rejtőznek. Az eltűnt város felkutatására irányuló próbálkozások azonban mind ez ideig kudarcba fulladtak. <http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?SID=&kat=1306&n=zsevi> – 2009. 04. 20.

¹²⁴<http://nyelvmuveles.hu/elveink/nyelvjarasok-es-koznyelv> - 2015.09.21.

határozottan kedvező, mert (a zárt *ë*-hez hasonlóan) csökkenti az *e* terheltségét. Kár, hogy nem került át nagyobb mértékben a köznyelvbe. Élő beszédben nyugodtan használható, írásban inkább csak azokat az alakokat használjuk, amelyeknek a köznyelvben két alakjuk van (pl. *fel/föl*, *zsemle/zsömle*.)

Szélsőségebb és ritkább jelenség az *ü*-zés, *í*-zés: *üdő*, *üsmer*, *üng* (idő, ismer, ing), a nyíltabb–zártabb megfelelés: *gyűrő* (gyűrű), *burul* (borul), *lú* (ló), *szíp* (szép), *kilis* (kelés), mássalhangzó-eltolódások: *vőfény* (vőfély), *szappany* (szappan), *Istvány*; *gyi(j)ó* (dió); *gyün*, *gyütt*, *gyött* (jön, jött), eltérő tőtípusok pl. *keves* (kevés), *tehen*, *szőj* ~ *szöv* ~ *szől* (sző), nagyobb mértékű vagy másfajta hasonulások, összeolvadások (*hal- lám* (hadd lám, *talló* (tarló), *mettanál* (megtalál), *Vazs megye*, *ödven* vagy *ötfen*; hangbetolds, pl. *tángyér*. (tányér). Ezek sem többek, sem kevesebbek a köznyelvi változatnál, csak mások. Erős különbségük miatt ajánlatos megtanulni a köznyelvi megfelelőjüket, ha valaki köznyelvi környezetbe kerül.

Az erdélyi bevándoroltak hatására – de talán kényelmi okokból is – igen terjed, de nem tiszta szerkezet a *kell legyen*, *kell menjek* formula. Tekinthejtük úgy, hogy a *kell*, *hogy legyen* szerkezetből kimaradt a *hogy*. Ha nem összetett mondatnak tekintjük, (vesszőt sem teszünk), akkor két igei állítmány áll egymás mellett. Szabatosabb a hagyományos és jellegzetes magyar megoldás, a *kell* + ragozott főnévi igenév: *kell lennie*, *el kell mennem*.

Tájszavak:

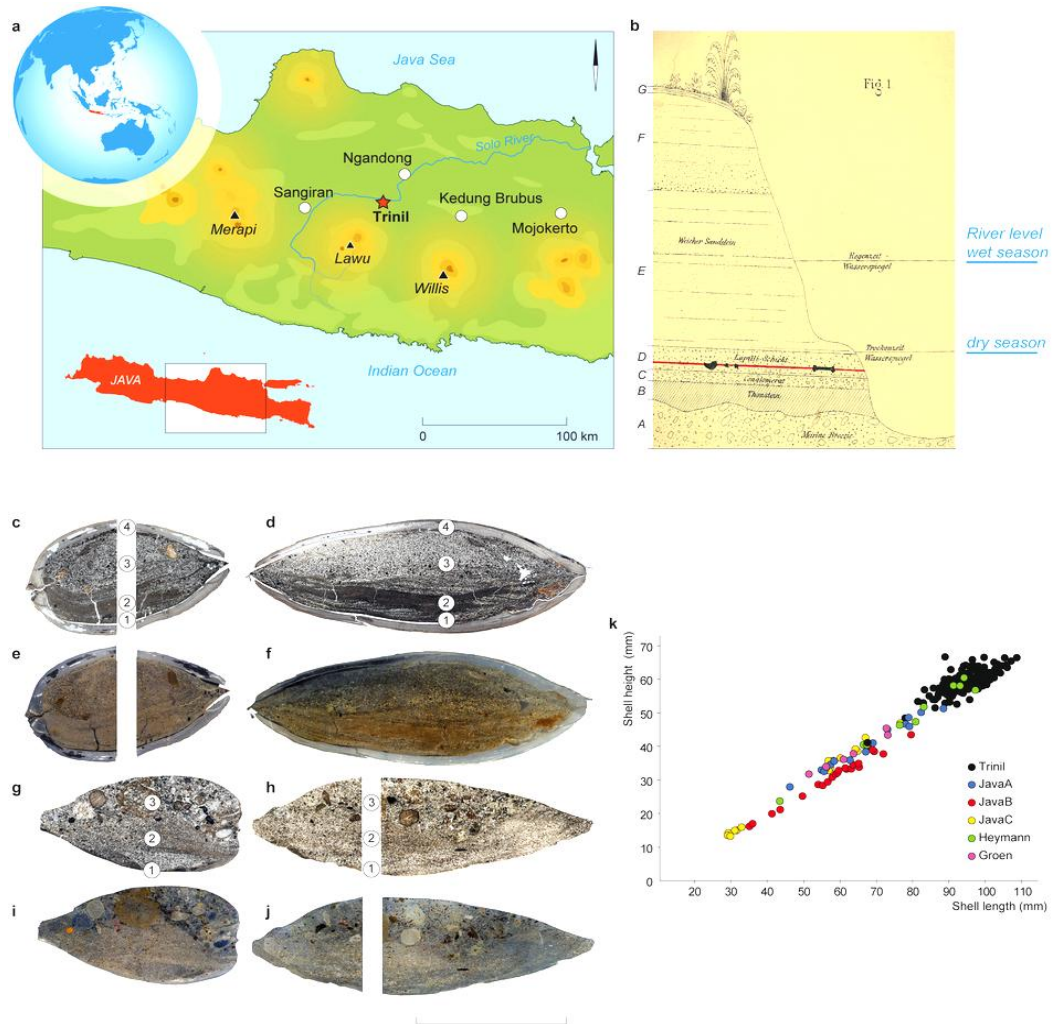
A legnagyobb értéket a tájszavak hordozzák. Némelyik közismert, például köztudomású, hogy a *burgonyának* (konyhanyelven *krumplinak*) vannak más elnevezései: *pityóka*, *kolompér*, s hogy a *kukoricát* némely vidékeken *tengerinek* hívják; az *egresnek* is tájanként más és más az elnevezése. Vannak kevésbé ismert tájszavak, pl. *iperedik* (serdül, növekszik), *dinkatök*, *uritök* (sütőtök), *herőce* (csörögefánk), *nadály* (vérszívó pióca), *murok* (sárgarépa), *göbécs* (kavics), *pilinga* (penge), *melënce* (vájttalál).

A magunkkal hozott, találó vagy szép tájszavakat érdemes alkalomadtán közkinccsé tenni, de természetesen meg kell őket magyarázni.

A nyelvjárások a nyelv „aranytartaléka”. Miként a XIX. századi nyelvújítók merítették belőlük, ma is lehetne elővenni feledésbe merült tájszavakat új fogalmak megnevezésére. A nyelvjárásokból a nyelvtörténetre, sőt, az őstörténetre is lehet következtetéseket levonni. Sajnálkozással, ráolvasással nem lehet megmenteni őket. Csak úgy, ha közszereplővé válnak. Ha a köztájékoztatás (média) az egész nemzetnek szól, a tájaknak is képviseltetniük kell magukat benne.

KUTATÁSI IRÁNY:

Az előadáson felvillantásra került egy olyan példa, amelyben található jelek elemzése lehetőséget ad az íráskép-földrajzikutatás számára: 500.000 éves véset édesvízi kagylókon

Egy új kutatás szerint a Jáván élt korai emberek már jóval a **Homo sapiens** megjelenése előtt kagylókat használtak eszközként és vésőként. Édesvízi kagyló felszínébe karcolt egyszerű, cikcakkos mintát írtak le, amely az indonéziai Jáva szigetén keletkezett mintegy félmillió éve.

A kutatók szerint a lelet hatalmas lépés volt a korai embereknek, és arról árulkodik, hogy a *Homo erectus* faj – a *Homo sapiens* elődje – fejlettebb kognitív képességekkel rendelkezett, mint korábban hitték.

Találtak egy kagylót, melyet eszközzé alakítottak lekerekített és csiszolt széllel, valószínűleg késként vagy vakaróként használták. Egy másikon cikcakkmintát fedeztek fel, amelyet nagy valószínűséggel cápafoggal véstek bele, a kutatók szerint az eddig ismert legkorábbi geometriai vésetet reprezentálja.

A véseteket talán azért nem fedezték fel korábban, mert szabad szemmel alig látszanak, a fossziliákról készített digitális fotókon viszont azonnal szembeötlőnek.

Természetesen még nagyon sok olyan régészeti és paleográfia eset létezik, amelyeket érdemes lenne az íráskép-földrajz elmélete és rendszerébe tartozó gondolatisága alapján kutatni.